קרח

א. שוין געדענקט פיל מאל, אז רש"י בפירושו על התורה פאַרענטפערט אַלע שאלות וואָס שטעלן זיך אין פשוטו של מקרא (לבן חמש למקרא), און אויב ס'איז דאָ אַ געוויסע שוועריקייט אויף וועלכער מ'געפינט ניט קיין ביאור אין פירוש רש"י, דאַרף מען זאָגן, אז דער ענטפער דערויף איז מובן מעצמו ע"פ פשש"מ[1], אַדער עס וועלן פאַרענטפערט דורך איינעם פון די פירושי רש"י (אויפן אָרט, אַדער לפני זה).

בפרשתנו, נאָכדעם ווי דער פסוק דערציילט וועגן דעם עונש הבלועים — „ותפתח הארץ את פי' ותבלע אותם גו'"[2] וואָס „בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה — שעשיתי על פי הדיבור לתת לאהרן כהונה גדולה כו'"[3], און וועגן דעם עונש השרופים — „ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטורת"[4] וואָס האָט באַוויזן אז „האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש", ו„כולם אובדים"[5] (און נאָך דער מגיפה[6]) — וועלן דערציילט וועגן פרח מטה אהרן.

איז ניט מובן: פאַרוואָס זיינען די אַלע עונשים ואותות גלוים ניט גענוג מבטל זיין די „תלונות בנ"י"[7] און מ'האָט געדאַרפט (אויך) האָבן דעם „אות" פון פרח מטה אהרן?

אויפן פסוק[8] „השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות" — איז רש"י מפרש: „למשמרת לאות לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה".

שטעלט זיך דער רמב"ן[9] אויף דעם פירוש רש"י און זאָגט „ואין המטה הזה אות רק על מטה לוי שנבחר משאר השבטים לא על אהרן שתהי' לו הכהונה", און ער טייטשט „למשמרת לאות — על שבט לוי תמורי הבכורות, כי השריפה אות על הכהונה והפרח על הלוי"[10].

מפרשים[11] זיינען מאריך לבאר, אז לדעת רש"י איז דער אות המטה, „פרח מטה אהרן", געווען אויף ביידע ענינים — סיי אויף דעם אז אהרן איז נבחר לכהונה און אויך אז דער שבט לוי איז נבחר לעבודת לוי' — און זיי זיינען מסביר דעם הכרח לפירושו זה:

אויב דאָס וואָלט געווען אַן „אות" בלויז אויף בחירת שבט לוי, וואָלט (א) דאָס ניט געווען דער „מטה אהרן", נאָר

---

1) וכדמוכח גם מזה דכשאין תירוץ (ע"ד הפשט) כותב רש"י „איני יודע" (תולדות כח, ה. ובכו"כ מקומות) וכיו"ב — ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2.

2) טז, לב.

3) שם, כח ובפרש"י.

4) שם, לה.

5) שם, ז ובפרש"י שם. וראה פרש"י שם, ו.

6) שם יז, יא ואילך. וראה הערה הבאה.

7) שם, כ. וראה בחיי שם: „הכתוב הזה יורה כי עדיין היו מתלוננים אחר שנעשו בהם שלושה שפטים בליעה ושריפה ומגפה", ומפרט מה פעל כ"א מה„שפטים".

8) שם, כה.

9) שם.

10) וכמו שכתב לפנ"ז שם, ו. וראה גם בחיי שם, כ. באורי מהרא"י (לבעל תרומת הדשן) שם, יח. פענח רזא שם. עקידה שער עח בסופו. ועוד.

11) ראה רא"ם, גו"א ועוד — כנסמן בהערות הבאות.

דער מטה פון אלעזר בן אהרן אלס נשיא פון שבט לוי[12], אזוי ווי ביי אלע אנדערע שבטים, וואס דער מטה איז געוואקסן נומען געווארן ביים נשיא פון שבט[13]; (ב) מען וואלט געשריבן ניט די שמות הנשיאים ואהרן („איש את שמו תכתוב על מטהו, ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי"[14]), נאר דעם שם השבט[15].

אנדערע מפרשים זיינען מסביר, אז דאס וואס דער אות המטה איז געווען (אויך) אויף כהונת אהרן, איז מוכח דערפון וואס —

א) די פריחה איז געווען דוקא אין די אותיות השם „אהרן", ניט אויף אן אנדערן ארט פונעם מטה[16]; ב) ויצץ ציץ גו' איז מרמז אויף כהונה גדולה מצד הציץ[17]. וכיו"ב.

אבער דאס אלעס איז ניטא (אפילו ניט ברמז) אין פרש"י דא.

אויך דארף מען פארשטיין: אפילו להנ"ל אז עס זיינען דא כמה הוכחות אז דער אות איז געווען (אויך) אויף כהונתו של אהרן — איז ניט מובן פארוואס האט מען בכלל געדארפט אט דעם צוגאב אות און בחינה אויף בחירת אהרן, און עס זיינען ניט גענוג די פריערדיקע אותות, כנ"ל?

וי"ל אז דער ביאור בכ"ז וועט זיין מובן ע"פ פירוש רש"י אויפן פסוק[18] „ויוצא פרח גו'", וכדלקמן.

ב. אויף די וועלטער „ויוצא פרח" זאגט רש"י „כמשמעו".

ואינו מובן: א) רש"י האט עס געדארפט זאגן באם ערשטן מאל ווען עס שטייט בענינינו[19], בא „מטהו יפרח", און ניט באם.. דריטן!

ב) מובן בפשטות, אז רש"י איז מפרש לשון הכתוב נאר דארט, ווו דער פשט ליגט ניט אפן אין משמעות התיבות והפסוק, ער איז אבער גארניט מפרש (ווייל מען דארף עס ניט מפרש זיין — און דערפאר זאגט ניט רש"י וואס איז משמעו) דארט ווו דער פירוש איז נשמע פון לשון הכתוב (פירושו כמשמעו) — און ווען רש"י זאגט „פירושו כמשמעו" וכיו"ב — איז עס צו שולל זיין א פירוש וועלכער איז ניט „כמשמעו" און פונדעסטוועגן וואלט מען געוואלט אזוי מפרש זיין מצד תוכן הענין וכיו"ב.

דארפן פארשטיין וואס איז דער אנדער פירוש והראי' עליו — אין אונזער פסוק.

דער שפ"ח[20] זאגט, אז „היכן שיש שתי לשונות כגון הכא פרח והדר ויצץ ציץ ופרח הוא ידוע לשון מה הוא וציץ אין ידוע מה ל' הוא לכך פרש"י פרח כמשמעו ואין צריך פי' אבל ציץ אין ידוע וצריך פירוש והיא חנטת פרי".

---

12) כמ"ש (במדבר ג, לב) „ונשיא נשיאי הלוי אלעזר גו'", ובפרש"י „ממונה על כולם כו'".

13) ראה רא"ם לפרש"י שם, כה (וראה גם בגו"א).

14) שם, יז-יח.

15) נחלת יעקב שם. וראה מעשי ה' (להר"א אשכנזי. ווינציאה שמג. ירושלים תשמ"ב) מעשי תורה פכ"ה. אברבנאל כאן.

16) ראה לבוש (הובא גם בצידה לדרך) ושפ"ח. אמנם להלבוש האות הוא רק על כהונת אהרן ולא על בחירת שבט לוי (שע"ז לא ערערו).

17) ראה אברבנאל כאן. חי' ופי' מהרי"ק (לבעמחה"ס שו"ת מהרי"ק). וראה חזקוני. נחלת יעקב. ועוד.

18) שם יז, כג.

19) יז, כ.

20) הנדפס בחומשים (ובשפ"ח הנדפס באוצר פירושים (עם הרא"ם כו') — ליתא).

אָבער לפי כלל זה איז אדרבה, די קשיא נאָך שטאַרקער[21]: ווען רש"י פאַר־טייטשט בלויז די ווערטער „ויצץ ציץ", מאַכט עס נאָך קלאָרער אַז „ויוצא פרח" דאַרפן ניט מפרש זיין (ווייל ער איז „כמשמעו"), משא"כ ווען ער איז מפרש „כמשמעו" — איז משמע אַז ער באַ־וואַרנט ושולל אַן אַנדער פירוש, כנ"ל.

ווייטער שטעלט זיך רש"י אויפן וואָרט „ציץ" און איז מפרש „הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל".

וצ"ע: דרכו של רש"י איז, כידוע, צו מבאר זיין דעם פשט המקרא — ד. ה. פירוש התיבות (והענין המדובר) און ניט סתם צו מוסיף זיין בתיאור הדבר ובפרטיו, סיידן ווען אויך דאָס איז נויטיק צו הבנת פשש"מ, דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס איז דאָ נוגע דער פרט ואופן אין גידול הצמחים, אַז „חנטת הפרי" איז „כשהפרח נופל"[22]?

ג. ווייטער שטעלט זיך רש"י אויף „ויגמול שקדים" און איז מפרש „כש־הוכר[23] הפרי הוכר שהן שקדים לשון ויגדל הילד ויגמל[24] ולשון זה מצוי בפרי האילן כמו ובוסר גומל יהי' נצה"[25].

ס'איז ידוע, ווי געוויינלעך שוין פיל מאָל, אַז רש"י'ס לשון איז מדויק בתכלית. דאַרף מען פאַרשטיין: דאָס וואָס רש"י ברענגט דעם לשון הכתוב „ובוסר גומל" איז מובן (ע"פ לשון רש"י עצמו), ווייל פון דעם איז אָ ראי' אַז לשון זה (ויגמול) מצוי (ניט נאָר בא ילדים, ווייל זיי זיינען נגמל מחלב אמו[26], נאָר) אויך ביי פירות. וואָס איז אָבער דער דיוק (והוספה בלשונו) „בפרי האילן", און ניט סתם „בפירות"[27]?

ד. וי"ל דער ביאור בזה:

אין פשוטו של מקרא שטעלן זיך דאָ כמה שאלות, ומהן:

א) דער אויבערשטער האָט דאָך גע־זאָגט „והי' האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח" — פאַרוואָס איז דאָס (בפועל) געווען בשינוי (והוספות) — ניט נאָר „פרח", נאָר אויך „ויצץ ציץ ויגמול שקדים"[28]?

נאָכמער — הוספות וועלכע פאַדערן נסים נוספים!

---

21) ומה שתירץ בשפ"ח בתחלתו „לפי שמצינו ציץ קודם הפרח שנאמר (ישעי' כז, ו) יציץ ופרח לכך פרש"י פרח כמשמעו", צ"ע, דהרי עדיין לא למד הבן־חמש פסוק הנ"ל שרש"י יצטרך ליישב קושיא שם. וראה לקמן סעיף ו.

22) להעיר שבא' מכת"י רש"י (שתח"י) מוסיף „(כשהפרח נופל) הפרי מצמיח". וראה מפרשי רש"י (רא"ם. וראה גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד ועוד) שלדעת רש"י הפרח הוא הנץ הנופל וכמו שמפרש בוישב מ, יוד (משא"כ לדעת התרגום כאן). ולפ"ז מובן לכאורה מה שהוסיף „כשהפרח נופל", כי זה נוגע לגוף פירושו, שע"ז מוסבר שהמדובר בענין אחד. ע"ש.

---

*) ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) הוא חנטת הפרח כשהפרח נופל. אבל חסר שם ד"ה הראשון „ויוצא פרח, כמשמעו".

---

23) כ"ה בדפוס ראשון וכת"י רש"י (שתח"י). ובדפוס שני „כשנגמר הפרי".

24) וירא כא, ח.

25) ישעי' יח, ה.

26) כמ"ש (ישעי' כח, ט) „גמולי מחלב". — והוא פשטות פירוש תיבת ויגמל במקרא, עד כ"כ שרש"י אינו מפרשה (וירא כא, ח).

27) להעיר ממפרשים (פרש"י ורד"ק) לישעי' שם.

28) כמו שהקשה בשפ"ח כאן. וראה גם פני דוד להחיד"א פרשתנו אות יו"ד ד"ה ורש"י, ושם אות טו ד"ה אמנם (בשם רבינו אפרים) ואילך. והתירוצים — אינם ע"פ פשש"מ כ"כ.

ב) אין דעם פסוק איז לכאורה דאָ אַ כפל לשון — נאָכדעם ווי דער פסוק זאָגט „והנה פרח גו״ שטייט דערנאָך ווידעראַמאָל „ויוצא פרח״.

[רבותינו בעה״ת[29] פאַרענטפערן דעם כפל הלשון „והנה פרח״ „ויוצא פרח״, אַז עס זיינען געווען צוויי מיני פרח: פון איין זייט מטה זיינען געווען פרחים וועלכע זיינען דאָרט פאַרבליבן און זיינען קיינמאָל ניט אַראָפגעפאַלן[30]; און פון דער אַנדער זייט מטה איז געווען „ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים״ פרחים וואָס זיינען דערנאָך אַראָפּ־געפאַלן „כדרך כל פרחי אילנות״[31].

אין (פירוש) רש״י קען מען אָבער אַזוי ניט לערנען[32], ווייל אַזאַ חידוש וואָלט רש״י לויט דרך פירושו עה״ת גע־דאַרפט זאָגן בפירוש — און ס׳איז אפילו ניטאָ בדרך רמז].

און די שאלות קומט רש״י פאַרענט־פערן מיט זיין פירוש אַז „ויוצא פרח״ מיינט „כמשמעו״ און „ויצץ ציץ״ — „הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל״.

ה. פון דעם גופא וואָס רש״י זאָגט אַז „ויוצא פרח״ מיינט „כמשמעו״, ד. ה. אָ בלום, איז מובן אַז דער לשון „יפרח״ „פרח״ פריער מיינט ניט די בליאונג פון אָ בלום.

דער לשון יפרח, פרח (בלשון פָּעל), ווען עס רעדט זיך ביחס צו אַן אילן, מיינט „געבליט״ כמשמעו, אַז ס׳זיינען אויסגעוואקסן פרחים (און בא אַן אילן הנושא פירות איז עס די בליאונג פון בלומען פון וועלכע עס וואקסן שפעטער אויס די פירות[33]);

---

29) שם, כג. וראה גם מושב זקנים עה״ת כאן. פני דוד אות טו שם.

30) ראה יומא נב, ב (הובא בבעלי התוס׳ ופני דוד שם): ופרחי. וכ״ה בהוריות יב, רע״א (ש״נ). וראה לקמן סעיף יו״ד.

31) וכן מוכח לכמה מפרשי התורה שהם ב׳ ענינים — ראה לדוגמא אברבנאל שהיו „בזה ד׳ ניסים הא׳ שהמטה היבש פרח. והב׳ שהוציא פרח בראשונה. והג׳ ויצץ ציץ שהוא תחלת הראות הפרי. הד׳ הוא ויגמול שקדים שלמים כו׳״.

32) בר״מ כאן מפרש (לפרש״י) „פרח על הנץ הקטון ויוצא פרח מורה על הנץ הגדול כי שניהם נק׳ פרח״. וכן בבאר יצחק על פרש״י כאן מפרש (לפרש״י) ד„והנה פרח״ „ויוצא פרח״ ב׳ פרטים הם. וצ״ע.

33) בנוגע לאילני סרק — ראה פרש״י בראשית א, יא (ד״ה אשר), בחוקותי כו, ד (ד״ה ועץ) — בנוגע לשמם במקרא.

אבל (כנראה במוחש) גם באילני סרק (ברובם?) יש פרות (שאינם ראוים למאכל אדם) ובהם גרעינים שמהם נוטעים אילן סרק חדש.

ולהעיר — בתרגום כאן (ועד״ז בוישב מ, י) תרגם ויוצא פרח „ואפיק לבלבין״. ולהעיר מברכות מג, ב: האי מאן דנפיק כו׳ וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך כו׳. ובשטמ״ק שם: והוא ענין מחודש שאדם מברך על עצים יבשים שהפריחן הקב״ה. ומשמע קצת שהוא גם באילני סרק. אבל ברמב״ם (הל׳ ברכות פ״י הי״ג): וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך כו׳. ובטושו״ע או״ח ר״ס רכו (ובאה״ז סדר ברכה״נ פי״ג סי״ד) שמוציאין פרח אומר כו״. ומסיים בטושו״ע״: ואם איחר לברך עד שגדלו הפירות כו׳. וכן מפורש בבאר היטב שם סק״א (משו״ת הלכות קטנות ח״ב סי׳ כח) ואין מברכין כ״א

•) ולהעיר מהשינוי בנוסח הברכה: בגמ׳ ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם. וברמב״ם וטושו״ע „ליהנות בהן״. וכן מפרש רש״י בפי׳ „להתנאות״ בברכות שם. וראה דק״ס שם שכ״ה נוסח הכ״י (וכמה פוסקים) „ליהנות״. ולהעיר מברכי יוסף או״ח שם שיורי ברכה שמביא גירסא „להתעדן בהם בני אדם״. ואכ״מ.

••) ובסדר ברכות הנהנין שם ליתא, אף שהביאו אדה״ז בלוח ברכות הנהנין (פי״ב הכ״ג) ובפרטיות „עד שנפל הפרח וגדלו הפירות וכו׳״, וב׳ הדיעות שבזה. וראה הגש״פ עם לקוטי טעמים כו׳ (קה״ת תשמ״ו) ע׳ תרט בהערה, במה שהשמיט בסדר ברה״נ עוד פרטים שבהלוח שם. ואכ״מ.

בשעת עס רעדט זיך אבער וועגן א מטה וכיו"ב, ניט וועגן אן אילן, איז דער לשון „פרח" ניט באגרענעצט דוקא צו דער בליאונג פון א בלום, נאר א כללות'דיקער צוגאב (הוספה) צו דעם מטה — פריחה, אלץ וואס וואקסט און קומט צו שפעטער[34] (וע"ד הלשון[35] „פורח אבעבועות", „צדיק כתמר יפרח"[36]).

און דערפאר דארף רש"י באווארענען ביי „ויוצא פרח" — אז דער „פרח" דא איז, „כמשמעו" — ס'איז ארויס א פרח, א בלום — ניט ווי די לשונות „יפרח" און „פרח" וועלכע שטייען פריער, וועלכע זיינען, כנ"ל, ניט מוגבל צום משמעו; און רש"י דארף דאס פריער ניט אויסטייטשן בפירוש (וב־אריכות), וואס דעם לשון פריחה האט מען שוין גילערנט פריער[37], און וויסן־דיק אז דא רעדט זיך וועגן א מטה איז עס א דבר המובן, אז דאס מיינט ניט נאר די יציאה פון א בלום, נאר א בלי־אונג וואס איז כולל דעם וואוקס פון פרחים ציצים און פירות.

און וויבאלד אז דער לשון „מטהו יפרח" אין דעם דיבור ה' מיינט דעם כללות ענין הפריחה — אנהויבנדיק פון יציאת הפרח און די אלע פרטים וואס קומען נאכדעם — איז מובן אז נאכ־דעם וואס דער אויבערשטער האט גע־זאגט בכלל (כבכו"כ מקומות) „מטהו יפרח", איז דערנאך רעכנט מען בפרטיות „ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים".

ועד"ז איז מובן דער כפל הלשון אין פסוק „והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח": פריער דערציילט די תורה

על אילני מאכל. וכן משמע מכמה פוסקים. וראה רד"ק דלקמן בפנים סעיף ז***. ואכ"מ.

34) להעיר שמלשון רש"י בד"ה ויגמול שקדים „ולמה שקדים הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות", משמע, שלשון הפרחה גם בפרי האילן קאי על כל צמיחת וגידול הפרי עד גמרו. וראה קה"ר פ"ב, ז „מה השקד הזה משעת שניץ עד שהוא גומר פירותיו כ"א יום" (ועד"ז הוא בירושלמי תענית פ"ד ה"ה (לוז. וראה בכורות ח, א. צפע"נ עה"ת הפטורת פ' מטות בתחלתה)). וראה מהר"י קרא לירמ' א, יא: שמקדימים פירותיהן לכל הפירות.

אבל ברש"י ירמ' שם: ממהר להוציא פרח קודם לכל האילנות (ואח"כ מביא: ומדרש אגדה השקד הזה משעת חניטתו עד גמר בישולו כ"א יום כו'). ועד"ז בשער השמים הנ"ל (בשוה"ג הנ' להערה 33) ד"ה וסיבת קדימת: קדימת אילן שקד להוציא פרחים יותר משאר אילנות. ושם לפנ"ז ד"ה ואלו הן: ואילן הממהר להביא פירות מכלן הוא אילן האפרסק. ובשו"ת הלכות קטנות שם: על פרחי השקדים שממהרים הרבה קודם ניסן (שהוא לפני הפריחה דשאר האילנות בניסן). ואכ"מ.

35) ראה לקמן הערה 37.

36) תהלים צב, יג. ובפרש"י „כתמר לעשות פירות". ובת"י שם (ועד"ז שם, ח): יכלבב פיריין.

***) וראה שער השמים לר"ג אבי הרלב"ג (בחלק הראשון מאמר השלישי ד"ה ומן הוורדים) שעל הרוב אין לאילן סרק פרחים לפי שאין מוציאין פירות. וראה גם הלכות קטנות שם.

*) ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) הממהר ליגמל מכל הפירות ולהפריח. ובכת"י רש"י תימן (ירושלים (נ. י.) תשמ"א) הממהר לבוא ולהפריח. ולהעיר מהגירסא בדפוס שני דרש"י (הובא לעיל הערה 23).

37) לאו דוקא ביחס לאילן (כמו בוישב מ, י והיא כפורחת (שהמדובר בגפן), ורש"י מפרשו כנ"ל הערה 22): וארא ט, ט (פורח אבעבעות ופרש"י „כתרגומו כי' שעל ידו צומחין בועות"). ובכמ"ס בפ' תזריע: יג, יב. כ. כה. לט. מב. נז (פרחת היא ובפרש"י „דבר החוזר וצומח"). מצורע יד, מג. וראה מלבי"ם אילת השחר סי' תפט, תצא. ובפי' לפ' תזריע יג סי' עח קג. קעג. ועוד. ואכ"מ.

ולהעיר מהנאמר במנורה פרח ופרחי (תרומה כה, לא ואילך. ויקהל לז, יז ואילך). וראה ת"א בהנ"ל. פרש"י תרומה שם, לא. מנחות כח, סע"ב ובפרש"י שם [ולהעיר מברכות מז, סע"ב „קטן פורח" ובפרש"י ותוס' שם. ולהעיר ממחז"ל לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן (חולין קלז, ב)]. ואכ"מ.

בדרך כלל — פרח מטה אהרן (ווי דער אויבערשטער האָט געזאָגט „מטהו יפרח"), און דערנאָך איז די תורה מפרט די פרטים פון דער פריחה: ויוצא פרח — כמשמעו, אָ פרח; דערנאָך „ויצץ ציץ" — חנטת הפרי; און דערנאָך „ויגמול שקדים".

ו. לפ"ז ווערט אָבער די שאלה: ווי־באַלד אַז „ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים" איז דער פירוט פון „פרח מטה אהרן" וואָס שטייט פריער, ועל סדר הזמנים פריער ויוצא פרח ביז סופו, שקדים — קומט אויס אַז בזמן וועו „ויבא משה אל אהל העדות גו" האָבן זיך שוין אָפגעטאָן אַלע דריי ענינים „ויוצא פרח ויצץ ציל ויגמול שקדים" — האָט דער פסוק געדאַרפט זאָגן בלויז דעם פרט הסיום פון די דריי „ויגמול שקדים", ווייל נאָר דאָס האָט משה געזען (און ניט „ויוצא פרח ויצץ ציץ" — ווי דער רשב"ם פרעגט[38])?

און ס'איז שווער צו איינלערנען, אַז אַריינגייענדיק אין אהל העדות האָט משה געזען דעם גאַנצן איבערגאַנג פון אַלע דריי פרטים איינער נאָך דעם צווייטן — וואָרום, וואָס פאַר אַ תועלת איז דאָ אין דעם וואָס משה וועט דאָס אַלץ זען — די כוונה אין דעם איז דאָך כדי „והשכותי מעלי תלונות בנ"י"[39], אַז אידן זאָלן אַנערקענען און גלויבן אַז „בחרתי באהרן"[40]?

דעריבער איז רש"י מוסיף בפירושו אויף „(ויצץ) ציץ" „הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל" — צו מסביר זיין אַז ס'איז געווען לויטן סדר הטבעי פון גידול הפירות און דאָס האָט מעגלעך געמאַכט אַז די אידן זאָלן דאָס וויסן[41], דורך זען די אַראָפגעפאַלענע פרחים:

משה האָט אַרויסגענומען כל המטות און געוויזן די אידן — „ויוצא משה את כל המטות מלפני ה' אל כל בנ"י ויראו גו" — האָט ער זיי געוויזן אַלץ — אויך די פרחים וועלכע זיינען אַראָפגעפאַלן בשעת חנטת הפרי, און זעענדיק די מטות מיט די שקדים און אויך די אַראָפגעפאַלענע פרחים, איז פאַר זיי קלאָר געווארן אַז אין „אהל העדות" איז געווען דער גאַנצער סדר פון „ויוצא פרח" — „כמשמעו", ויצץ ציץ — חנטת הפרי און נפילת הפרח: און „ויגמול שקדים".

ז. מ'קען אָבער פרעגן: צו וואָס האָבן געדאַרפט אַז די אידן זאָלן עס וויסן, ובכלל — דעם סדר הטבעי פון צמיחת שקדים אין דעם מטה —

וויבאַלד דאָס איז געווען אינגאַנצן אַן ענין פון נס, וואָלט דאָך מספיק געווען וועו עס וואָלטן אויסגעוואָקסן פאַר־טיקע שקדים פון דעם מטה?

לויט אַנדערע מפרשים איז דאָס מובן ווייל זיי לערנען, אַז די פרחים פון דעם „פרח" און „ציץ" זיינען מוסיף אין גודל הנס. ווי דער רד"ק[42] לערנט „אמר פרח על יציאת העלים תחלה ואחר כן הנץ וזה הפך בטבע העץ השקד והי' זה להגדיל הנס"[43].

---

38) פרשתנו יז, כג. וראה גם מושב זקנים כאן בתחלתו.

39) שם, כ.

40) פרש"י שם, כג (הובא לעיל סעיף א).

41) להעיר ממושב זקנים כאן: ונ"ל הפרח נפל כו'.

42) בספר השרשים שלו ערך פרח.

43) וראה אברבנאל שבהערה 31: כזה ד' ניסים כו' הד' כו' בהפך המנהג הטבעי כי כאשר יראו השקדים נופל הפרח אבל מכח הנס היו הפרח והציץ וגם השקדים והעלים תמיד יחד בקיץ ובחורף.

אבער לפרש"י אז „ויצץ ציץ" איז „חנטת הפרי כשהפרח נופל", קומט אויס, פארקערט, אז ס'איז געוואקסן לויטן סדר הטבעי פון צמיחת הש־קדים —

איז ניט מובן: אויב צוליב הגדלת הנס, האט רש"י געדארפט לערנען ווי דער רד"ק אז ס'איז ניט געווען לויטן סדר פון צמיחת השקדים ע"פ טבע; און אויב צוליב דעם עצם נס, וואלט עס געדארפט זיין באופן אז פון דעם מטה זאלן וואקסן פארטיקע שקדים?

ח. איז דער ביאור בזה, אז דוקא אין דעם איז עיקר הטעם וואס דער אויבער־שטער האט געמאכט דעם אות המטות:

די בליעה פון „כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש"[2] האט געפירט צו דער ידיעה און הכרה[3] „כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה"; אז משה איז א שליח פון אויבערשטן און אלץ וואס ער טוט איז „על פי הדיבור"; און נאך מער און בפרטיות איז דאס נתגלה געווארן בא דער שריפה פון די „חמשים ומאתים איש מקריבי הקטורת"[4], וואו ס'איז געווארן ברור פאר אלעמען אז אהרן איז דער וואס בחר בו הקב"ה לקטורת — לכהונה גדולה[44].

דאס האט אבער נאך ניט אינגאנצן מבטל געווען תלונות בני ישראל, דאס ברייניגט נאר ארויס אז אזוי האט דער אויבערשטער אנגעזאגט און דערפאר זיינען געקומען די אלע עונשים: עס קען אבער זיין אז אהרן מצד עצמו איז גלייך צו אנדערע אידן „ומדוע תתנשאו"; נאכמער — מעגלעך (מצד עשיית העגל) אז דוקא אהרן[45] איז דערצו ניט ראוי, אנדערע אידן זיינען מער ראוי[46]. נאכמער: עס קען זיין אז דאס וואס דער אויבערשטער האט געהייסן מאכן אהרן פאר א כהן גדול איז געקומען מצד בקשת ותפלת משה[47]. וכיו"ב.

אויף דעם איז געקומען דער אות המטות: ביי א מטה מצד עצמו וטבעו איז דער ענין פון פריחה און צמיחת פירות ניט שייך, דאס קען זיין נאר מצד בחירתו ורצונו של הקב"ה:

לאידך האט מען דורך די מטות געזען, אז דער רצון ה' אין דעם האט אויפגעטאן, אז ס'איז געווען און געבליבן ניט סתם אן ענין נסי, נאר דאס ווערט פארבונדן מיט דעם טבע המטה[48]. און דערפאר איז דער אופן הפריחה געווען: פריער „ויוצא פרח"

---

44) במפרשים כאן יז, ו (ראב"ע, רשב"ם, דעת זקנים. וראה רמב"ן ואברבנאל שם. ועוד) דזה שהר"נ איש נשרפו ע"י הקטורת לא הוכיח לישראל שאהרן נבחר לכה"ג, והר"נ איש היו מחוייבים מיתה שאינו ראויין לכהונה „ויתכן שבתפלתכם או בחכמה שידעתם שרפתם המקריבים" (ראב"ע שם); או שציום להקריב אש זרה וכיו"ב (ראה רשב"ם, רמב"ן ואברבנאל שם). וע"ז בא אות המטה (ראה מפרשים הנ"ל).

אבל דוחק לפרש כן דעת פרש"י, דפשיטא דהו"ל לרש"י לפרש. ולהעיר מפי' השני ברש"י יז, יג.

45) ראה פרש"י שמיני ט, ב. שם, כג.

46) להעיר מאוה"ח שם יז, כ. ושם לפנ"ז יז סד"ה דבר.

47) ולהעיר מעקב (ט, כ) ואתפלל גם בעד אהרן. אבל שם המדובר בהגזירה ב„כלוי בנים" (פרש"י שם).

48) להעיר מעין זה (בענין אחר) מהמבואר בכ"מ (לקו"ש חי"ח ע' 242 ואילך. ש"נ) ב' סוגים בנסים: אם הנס מחליף טבע ומציאות הדבר, ובכדי לשוב לטבעו הקודם צריך לנס אחר (כמו בידו של משה מצורעת כשלג — שמות ד, ו־ז), או שהנס אינו מבטל טבע הדבר, וכשנפסק הנס חוזר הדבר לקדמותו בדרך ממילא (כמו קריי"ס — ראה בשלח יד, כא. תניא ח"ב פ"ב. ועוד). עיי"ש.

כמשמעו און דערנאָך „ויצץ ציץ", חנטת הפרי כשהפרח נופל, און דערנאָך „ויגמול שקדים", „כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים" — אַ סדר טבעי פון צמיחת הפירות.

ומובן אַז עד"ז איז בנוגע כהונת אהרן: דער גאַנצער ענין הכהונה באַ אהרן קומט מצד בחירתו של הקב"ה „והי' האיש אשר אבחר בו"[49], דער אויבערשטער מצד עצמו האָט בוחר געווען (ניט מצד אַ בקשה פון משה"ז וכיו"ב), און די בחירה גופא איז באופן, אַז די כהונה ווערט ביי אים זיין טבעיות'דיקע מעלה.

עפ"ז איז אויך מובן דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט געהייסן[50] „השב את מטה אהרן גו' למשמרת לאות — לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה"; וויבאַלד דאָס ווערט אַז ענין טבעי ועצמי באַ אהרן ובניו איז ניט מעגלעך צו זאָגן אַז (אפילו אויב אַ צווייטער האָט אַ תשוקה ורצון צו דער עבודה בבית המקדש[51] אָדער צוליב אַנדערע טעמים) זאָל זיין אין דעם אַ שינוי — אין אַ שפּעטערדיקן זמן אויסקלייבן אַן אַנדערן במקומו[52].

ט. עפ"ז איז אויך מובן דער המשך פירוש רש"י אויף „ויגמול שקדים": די הוספת הרא' אַז „לשון זה מצוי בפרי האילן", איז ניט בלויז ברענגען אַ ראי' אַז דער לשון „ויגמול" ווערט באַנוצט בנוגע פירות (ניט נאָר בנוגע אַ ילד), נאָר אויך צו מדגיש זיין אַז דער אופן הגידול („ויגמול") דאָ ביי די שקדים אויף דעם מטה, איז געווען אין דעם זעלבן אופן ותכונה ווי די צמיחה וגידול ביי פרי האילן.

לפי הנ"ל יומתק דער המשך אין פירוש רש"י „ולמה שקדים הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא"[53]:

וויבאַלד אַז די פריחת וצמיחת הפירות אויפן מטה ווי פרי האילן, איז בכדי צו מדגיש זיין אַז דאָס איז געקומען בסדר טבעי און דערפאַר איז דאָס נוגע צום ענין פון כהונת אהרן, כנ"ל, איז מובן, אַז אויך דאָס וואָס די פריחה איז געווען דוקא ביים מין השקדים איז אויך נוגע צום ענין הכהונה וואָס רעדט זיך דאָ.

דעריבער איז רש"י ממשיך „ולמה שקדים כו'", אַז אויך דער פרט וואָס דאָס איז געווען דוקא דער מין (פירות) פון שקדים (הגם דאָס גיט ניט צו אינעם אות אויף בחירת אהרן) איז נוגע לענינען, וויל דאָס קומט לרמז אַז „המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא כו'"[54].

---

49) פרשתנו שם, כ. וראה גם טז, ה. שם, ז.

50) שם יז, כה ובפרש"י שם.

51) ראה לקו"ש חי"ח ע' 189 ואילך, שי"ל שזה הי' מחלקותו של קרח ור"נ איש — בכלל.

52) ראה אוה"ח שבהערה 46.

53) וראה מפרשי רש"י (גור"א ושפ"ח) ההמשך לד"ה זה דפרש"י. אבל י"ל שכל הד"ה בפרש"י שבפסוק זה אינם פירושים נפרדים כ"א בפ"ע, כ"א באים בהמשך אחד, ורש"י מפרש בהמשך פירושו — סדר גידול וצמיחת השקדים, ואח"כ מסיים „ולמה שקדים". וכן משמע בכמה כת"י רש"י (שתח"י). וראה פני דוד שבהערה 28 (אות יוד).

54) ואולי י"ל דזה שבסיום פרש"י מביא „ותרגומו" וכפית שגדין כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על זה", הוא לא לבאר ולפרש התרגום

*) בדפוס ראשון ושני וכו"כ כת"י רש"י (שתח"י) וכן בכת"י תימן (הנ"ל בשוה"ג להערה 34) ליתא תיבת „ותרגומו" בפרש"י.

יו"ד. ע"פ ביאור הנ"ל בפירוש רש"י וועלט פֿאַרענטפֿערט אַ לשון אין גמרא אויף וועלכן עס שטעלן זיך ראשונים:

די גמרא זאָגט[55] אַז „משנגנז ארון נגנזה עמו[56] כו' מקלו של אהרן בשקדי[57] ופרחי": פֿרעגט מען אויף דעם[58]: ווי אַזוי דערמאָנט די גמרא „ופרחי" — אין פסוק שטייט „ויגמול שקדים", און נאָך גמר הגידול פון די שקדים זיינען מער ניטאָ קיין פרחים (וועלכע פֿאַלן אַראָפּ פריער, כנ"ל)? און מען פֿאַר-

ענטפֿערט[59], אַז „מקצת פרחים נשארו" בכדי צו מגדיל זיין דעם נס[60].

ס'איז אָבער ניט גלאַטיק, לכאורה: פֿאַרוואָס דאַרף די גמרא בא גניזת המקל מפרט זיין די פרחים באַזונדער? לפי הנ"ל זיינען זיי דאָך געווען אויפן מקל און אַז ס'איז נגנזן געווארן דער מקל זיינען ממילא אויך נגנזן געווארן די פרחים.

בנוגע די שקדים יש לומר (בדוחק עכ"פ), אַז דערמיט וועלט קלאָר ווערן וועגן וועלכן „מקלו של אהרן" עס רעדט זיך דאָ[61]; אָבער למאי נפק"מ צו דערמאָנען דאָ די פרחים[62].

ע"פ הנ"ל בפירוש רש"י — כפשוטו של מקרא, וועלכער מאַכט ניט קיין חילוק בפרחים — אַז די פרחים אַלע זיינען אַראָפּ געפֿאַלן און משה האָט זיי געווויזן אַפּגעטיילט פון מטה, איז מובן:

כשם ווי בפעם הראשונה האָט משה אַרויסגענומען דעם מקל מיט די שקדים און באַזונדער די אַראָפּגעפֿאַלענע פרחים בכדי צו ווייזן די אידן אַז ס'איז געווען אַ צמיחה וגידול טבעי פון

(שכידוע אין זה דרכו של רש"י) אלא בא בהמשך לתוכן פירושו••: דלהתרגום אין הפי' „וגמול שקדים" המשך ופרט בפריחת השקדים, כמו לפרש"י, וא"כ אין ללמוד מזה „הוא הפרי הממהר להפריח כו' אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא".

ואולי יש לומר (ע"ד הדרוש שבפרש"י עכ"פ) שרש"י הביא התרגום — כי לפי התרגום בא „וכפית שגדיו כו' יחד כפותים זה על זה" ללמד ענין האחדות, היפך „ואתפלג" — מחלוקת קרח.

55) יומא נב, ב. וש"נ.

56) כ"ה ביומא שם. ובהוריות וכריתות שבהערה הבאה „נגנז" וליתא „עמו". וראה דק"ס יומא שם בהערות.

57) כ"ה בעין יעקב ובדק"ס מכ"י. בגמ' לפנינו „ושקדי' ופרחי". בהוריות יב, ע"א „שקדי' ופרחי", וכ"ה בתוספתא יומא פ"ב, יג' (ועד"ז במכילתא בשלח טז, לג „שקדיו ופרחיו"). ובתוספתא סוטה פי"ג, ב „שקדי' פרחי". בכריתות ה, ב: שקדים ופרחים.

58) ת"י ותוס' הרא"ש יומא שם; ריטב"א שם — הובאו גם בפני דוד שם אות טו.

---

59) שם. ועד"ז הוא ברבותנו בעה"ת פרשתנו עה"פ, וממשיך „וראי' מיומא ומפרק מקום שנהגו כו'".

60) כ"ה בריטב"א שם „כדי להגדיל הנס". ובמושב זקנים עה"ת כאן (בתי' הא') „ופי' שבצד אחד היו שקדים על המטה ובצד אחד היו פרחים ובצד אחד ציץ וכולם נשארו עליו". וראה גם אברבנאל שבהערה 43.

61) אמנם זה אפשר לתרץ רק לגירסא הנ"ל (במקומות שבהערה 57), אבל בירושלמי שקלים פ"ו ה"א „מקלו של אהרן ופרחיו ושקדיו" (מקדים פרחים לשקדים).

62) להעיר שברמב"ם רפ"ד מהל' בית הבחירה כתב רק „מטה אהרן" ולא הוסיף „שקדי' ופרחי".

•• ובגו"א מפרש דמתרגום מביא ראי' לפירושו שהוכר הפרי, אלא שבינתיים הוקשה לו „ולמה שקדים . . לבוא כו'". ע"ש.

שקדים, וואָס דאָס ברענגט אַרויס דעם תוכן כהונתו של אהרן כנ"ל בארוכה —

אַזוי איז אויך מובן בנוגע דעם ציווי „השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות — לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה", אַז אויך אין דעם „זכרון" איז נוגע אַז דער „השב" זאָל כולל זיין סיי דעם מקל מיט די שקדים און סיי די אַפּגעטיילטע פרחים, וואָס דאָס ברענגט אַרויס דעם אופן „שבחרתי באהרן הכהן".

און מהאי טעמא וועט אויך באַ דער גניזה אויסגעטיטשט „מקלו של אהרן בשקדי ופרחי": כשם ווי דער ענין הגניזה פון דעם ארון איז ניט געווען (בלויז) צו באַוואָרענען אַז ער זאָל ניט אַרײַנפאַלן לידי האויב, נאָר (ווי גע־רעדט אַמאָל בארוכה[63]) ווייל דאָרטן (מקום הגניזה) האָט דאָס אַ דין פון מקום הארון (וואָס דעריבער האָט שלמה גלייך בתחלת בנין הבית „וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון"[64], ער האָט דאָס מקדש געווען אַלס מקום לקדושת הארון אין קודש הקדשים),

איז עד"ז אויך בנוגע די אַנדערע זאַכן וואָס זיינען געווען „לפני הארון" — זייער גניזה „עמו" (מיטן ארון) איז דער־פאַר וואָס דאָס איז מקומם, און במילא איז אויך געפינענדיק זיך במקום גניזתם זיינען זיי פועל פעולה;

— בפרט בנוגע למקלו של אהרן, וואָס דער לימוד אַז ער איז נגנז גע־וואָרן צוזאַמען מיטן ארון איז פון דעם וואָס ביי אים שטייט „למשמרת (לאות)"[65], אויך במקום הגניזה איז דאָס „למשמרת לאות" —

און דערפאַר איז אויך באַ דער גניזה די גמרא מפרט „מקלו של אהרן בשקדי ופרחי",

און דאָס אַלץ וועט זיין בגלוי בביאת משיח צדקנו, אויף וועמען עס שטייט[66] יפרח בימיו צדיק „שבימיו תחזור הכהונה ויפרח מטה אהרן"[67], במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ קרח תשמ"א)

63) לקו"ש חכ"א ע' 159 ואילך.
64) לשון הרמב"ם שם.
65) יומא שם. וש"נ.
66) תהלים עב, ז. וראה בעה"ט כאן.
67) לשון בעה"ט שם.